

Suk, Josef (1874-1935)

Tjeckisk tonsättare och violinist

Suk studerade violin och komposition i Prag. 1891 var han som 17-åring medgrundare av den berömda Böhmska kvartetten. Den bytte namn till den Tjeckiska kvartetten 1918 och upplöstes först 1933. Efter 1891 studerade han även komposition för Antonín Dvořák och blev något av dennes favoritelev, och han gifte sig 1898 med Dvořáks dotter Otilie. Hans musikaliska stil blev också mycket präglad av Dvořáks, vilket kan ha påverkat hans renommé som tonsättare, trots att han i slutet av sitt liv prövade både polytonalitet och atonalitet.

Han betraktas trots allt som en övergångsgestalt mellan senromantik och 1900-talets nyare strömningar. Han skrev flera symfoniska verk, bl.a. begravningssymfonin *Asrael*, Op. 27, som tillkom efter hustruns tragiska död 1905.

Bland kammarmusikverken kan nämnas 3 pianotrior, pianokvartett (1891), pianokvintett (1893), 2 stråkkvartetter (1896, 1911) och *Fyra stycken för violin och piano* op. 17. Enligt min mening hade det räckt med pianokvartetten från 1891 för att gå till musikhistorien.

Pianokvartett a-moll op. 1

1. Allegro appassionato 2. Adagio 3. Allegro con fuoco
1891

Några år efter att Josef Suk, som 17-åring gjort succés med sin pianokvartett skriver en annan tonåring, Wilhelm Stenhammar, till en god vän följande:¹

*För var dag som går får jag mer klart för mig hur allt detta inom konstens ram
som kallas originellt, intressant, djärvt osv är renaste värdelösaste nonsens.
Det enda, som är av nöden, och som är villkoret för verklig konst är uttrycks-
fullhet.*

Det händer ibland att man önskar att fler musikälskare skulle behålla denna ungdomliga inställning som bejakar det slående och målande, snarare än att peka på brister i originalitet och nyskapande. Man kan stärkas av vetskapen att mycken musik som en gång ansågs ha dessa nydanande egenskaper numera sällan spelas.

Av Suks kvartett finns det numera flera inspelningar på nätet, så det finns möjlighet att bilda sig en egen uppfattning.

Kvartetten skrevs under de fortsatta studierna i kammarmusikspel och komposition. efter avslutad grundutbildning vid MK i Prag. Det hade därför varit än mer sensationellt om det varit ett innovativt verk. Men Suks kompositions lärare Antonín Dvořák blev så tagen av verket att han valde ut det för Suks examenskonsert och Suk gav det opusnummer 1 och tillägnade det sin lärare.

¹ Brevet skrevs till den några år yngre vännen Olallo Morales, 5/7 1900. Denne var Kungliga Musikaliska Akademiens sekreterare 1918–1940. Man behöver bara lyssna till I skogen, Flores och Blanzeflor för att förstå vad Stenhammar menar.

Första satsen, *Allegro appassionato*, inleds med ett anslående och kraftfullt huvudtema som börjar ”unisont” i stråkarna (i oktaver):

Violans fortsättning på temat visar stora likheter med det kommande sidotemat.

Huvudtemat upprepas nu i pianot.

Efter ett kort ritardando presenteras sidotemat i cellon. Suk väljer den brukliga tonarten, C-dur:

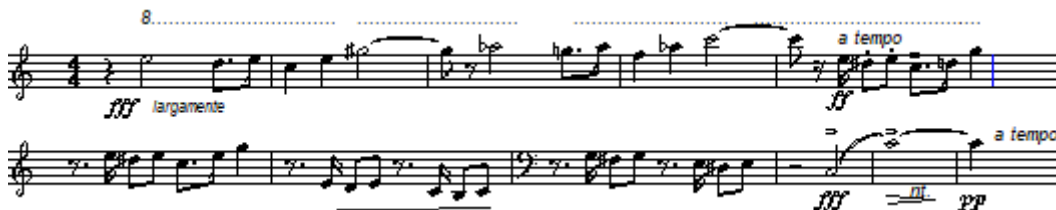

En något ny variant av sidotemat följer nu med början i violin och viola. Den leder fram till en slutgrupp med start i pianot.

Denna börjar med fraser hämtade ur huvudtemat:

och avslutas med sidotemats begynnelse betecknat *largamente* och i fortet fortissimo:

Som framgår av notexemplet slutar expositionen i ett *ritardando*.

Genomföringen är förhållandevis kort, 28 takter. Den börjar med fortsatt utveckling av sidotemat (8 takter), *tranquillo a tempo*, innan huvudtemat gör entré *forte appassionata*. Genomföringen avslutas i ett *largo*-avsnitt med fraser ur sidotemat som leder fram till ett *ritardando* och *decrescendo*.

Återtagningen börjar ganska lugnt med huvudtemat i pianot. Sidotemat klingar nu i A-dur. Visst kan man också märka en del tendenser till upprepningar i stämföringen, särskilt sidotemats, som utan att vara helt identisk med expositionens ändå uppvisar stora likheter om man bortser från tonartsförändringen. Men sådant märks knappast om man lyssnar utan partitur och de slående melodierna och spelglädjen och entusiasmen är ju kvar.

Satsen slutar som expositionen med slutgruppen, både med attack-fraserna och *largamente*-avsnittet.

I mellansatsen fortsätter de musikaliska ”undren” med en huvudmelodi, som måste sägas vara ovanligt tilldragande. Som helhet har satsen tredelad form med två A-delar som inramar en rörligare B-del. Till ett synkoperat ackompanjement i pianot tas huvudtemat upp i cellon:

Första A-delen avslutas med ett magnifikt växelspel i stråkarna.

B-delen inleds med temat i violinen:

A-delen återvänder med ny stämföring och nya motstämmor.

Om en skicklig ensemble inte gör succés med en dylik sats vet jag inte vad som skulle krävas.

Finalen inleds med ett marschartat tema. Formmässigt är satsen svårare att placera. Här finns både rondo och sonatformsinslag. Huvudtemat, marschen, är i början i huvudsak förlagd till pianot och får sägas dominera satsen:

Ett annat tema eller episod som sticker ut presenteras i växelspel mellan violin och viola. Tonarten är C-dur.

Båda temana utvecklas

Episoden hörs i slutet i A-dur som också blir sluttonart.

När detta skrivs 2025 har undertecknad levt ett långt liv med kammarmusik som huvudintresse utan att ha kommit i kontakt med detta frapperande verk. Nog måste man tro att konstmusiken fortfarande lever och frodas när man hittar flera inspelningar av sådan ”okända” verk på nätet.